

ЗА ИСТИНУ О ПРОШЛОСТИ

*Поводом једног чланка и једног интервјуа
Јакова Блажевића*

Информативно-политички тједник „Данас“ у броју 47 од 11. I 1983. и броју 48 од 18. I 1983. донио је чланак Јакова Блажевића под насловом „Прешућене истине о устанку у Хрватској“ и поднасловом „Зашто неки тврде да је КП у Хрватској била најслабија карика у првим данима револуције“.

Садржај овог чланка наишао је на веома оштру осуду многих, а најсажетију оцјену осуде дао је на састанку ЦК СКЈ Душан Драгосавац, коју је објавила „Политика“ у свом броју од 15. III 1983. године. Том приликом Драгосавац је рекао слjedeће: — „Ту, очито, није проблем само појединих новинара. Јер, ако узмете и неке наше партијске кадрове када пишу мемоаре или изнесе своје ставове о савременим проблемима — и њима много недостаје не само естетичког, него и етичког. Појединци врше обрачун са својим, чак мртвим друговима, на начин, примјеран шпрингеровској штампи, или некада код нас, цицварићевско-шимраковској штампи“.¹

С обзиром на вријеме када је објављен Блажевићев чланак и сједницу ЦК, било је очигледно да се ова критика односи баш на Блажевића. Тада је било зачуђујуће у јавности како се Блажевић обрачунава са Владом Поповићем—Шпанцем, који је 1941. године био руководиоца Оперативног војног руководства при ЦК КПХ и делегат ЦК КПЈ, а касније и члан ЦК КП Хрватске, и Владом Бетковићем, који је као шпански борац према

---

¹ Шпрингер Аксел, власник најреакционарније штампе у западној Њемачкој послје другог свјетског рата.

Крста Цицварић, уредник београдског листа „Балкан“, гласила најреакционарних снага у бившој Краљевини СХС.

Јанко Шимрак, уредник клерофашистичког листа „Стража“, који је излазио у Загребу.

распореду који је одобрио ЦК КПЈ био упућен на рад у Хрватску.

Блажевић је присуствовао овој седници ЦК СКЈ као члан тог форума, али није реаговао на ту оцјену, што би требало да значи да се са њом сагласио, или је оцијенио да је паметније све то прешутати.

У другом случају ради се о интервјуу који је Јаков Блажевић дао новинару „Полета“, Дејану Јовићу, објављеном у броју 299, од 8. II 1985. на страни 8 и 9.

Крајем фебруара 1985. године, од садржине Блажевићевог интервјуа јавно се оградило, путем штампе, Предсједништво Социјалистичке Републике Хрватске чији је Блажевић члан, а нешто касније то је исто урадило и Предсједништво Републичког одбора СУБНОР-а Хрватске.

И у једном и у другом случају услиједило је благовремено, ауторитативно и веома оштро реаговање на Блажевићев начин третирања неких догађаја из периода НОР-а. То је позитивно и добро, али за јавност ипак није довољно. Ова реаговања су се ограничила само на констатацију, а нијесу се бавила широм анализом и објашњењима, шта је и због чега неприхватљиво, у овим Блажевићевим иступима. То би био и основни разлог због којег сам се одлучио да укажем на неке моменте који би требало да објасне шта је и због чега неприхватљиво и увредљиво стиче чињеница да сам познавао Влада Поповића прије његовог одласка у Шпанију, као и касније, када је био секретар Универзитетског комитета КПЈ у Београду. Знао сам га као постојног, одважног и веома поштованог комунисту у свим срединама у којима је радио, па ме и то обавезује да изнесем своје мишљење. Уосталом, најважнија је ствар да је Вlado Поповић уживао повјерење Тита и ЦК КПЈ, што посебно обавезује да га се узме у заштиту од неоправданих напада и неаргументованих оцјена, тј. да се истина узме у заштиту.

Историчари ће, свакако, ово питање свестрано расвијетлити у историји КПХ на којој се ради, а ја бих само указао на неке чињенице које су видљиве из постојећих докумената.

Блажевић у свом напису у листу „Данас“ Влада Поповића, Влада Бетковића и Рада Жигића назива самозванцима, што би у духу нашег језика (српскохрватског, хрватскосрпског), значило да су сами својевољно дошли у Лику, преузели власт над Партијом и покретом и почели да спроводе политику против Окружног комитета и организације КПХ у Лици. Блажевић то износи на слjedeћи начин:

„Јављају се разни самозванци који фалсификују историју НОБ-а јер до њиховог доласка све је било, табула раза, ништа се није кретало, ничега није било док они нису дошли...“

Чини се да такви појединци негирају улогу партије и њених руководства, на пример у Лици, да би показали и доказали, да тек када су они (ти појединци, или како их ја зовем самозван-

ци) дошли, да је све као чаробним штапићем стало на своје место, те се преко ноћи Партија и руководства ослободише анемичности, секташтва, опортунизма и пасивности.

Међутим, када се ради о устанку у Лици, такви имају још један специфичан задатак, треба да нађу оправдања за безразложну смену језгра Окружног комитета КПХ за Лику. О томе је у нас мало писано или само фрагментарно. О чему се ради? У септембру 1941. године по налогу Владе Поповића, супротно вољи Окружне партијске конференције, односно без њеног знања, фактично сам смењен с дужности секретара Окружног комитета заједно са језгром Комитета, а у Окружни комитет постављени су у Лици потпуно непознати људи, с тим да је за секретара постављен Раде Жигић, за којег се није ни знало када је и где примљен у Партију. Разлог нашег смењивања наводно је био слаб рад Комитета и Партије, како су то тада неки људи који су дошли у Лику оцењивали без познавања стварних прилика и нашег рада.²

Даље Блажевић наставља:

„Међутим, Партија у Лици убрзо је била суочена не само са деловањем самозванаца који су кривим оценама и проценама нанели доста штете и Партији и устанку него и са директним издајом појединаца у врху Партије (мисли се на Андрију Хебранга—Б. Б.) и покушајима да се понови разбије не само руководство Партије и устанка, него да се и нанесу велики ударци устанку у целини.“³

Блажевић износи тврдњу да су у односу на ЦК КПХ 1941. године прављене грешке, али не износи ко их је правео и у чему су се оне састојале, већ обећава да ће то урадити. Ево шта каже:

„Ово спомињем због тога што сматрам, а на томе се спремам дуже и детаљније радити, да су у „односу према ЦК КПХ 1941. године учињене значајне грешке које треба расвеглити и расправити...“ И даље наставља:

„Нажалост, једном настале тешкоће и учињене грешке у односу према руководству Партије у Хрватској 1941. године и његово фактичко смењивање деловали су снагом инерције и новим крупним грешкама, које је посебно чинио Хебранг уз помоћ својих људи које је именовао у Политбиро“.⁴

У интервјуу дописнику „Полета“, Блажевић је, углавном, поновио многе ствари које је већ рекао у свом напису у листу „Данас“, с тим што је понегдје био још одређенији у нападима на Влада Поповића и Рада Жигића. Ево неколико карактеристичних мјеста:

² Данас, бр. 47, стр. 10 и 11.

³ Исто, бр. 48, стр. 37.

⁴ Исто, бр. 47, стр. 9 и 10.

„Ту је у пар година, Тито направио огромно дјело. Јер без његове памети, знања итд. питање је каква би била Пета земаљска конференција. Јер, Пета земаљска конференција је припремана неколико година прије, инфилтрацијом наше Партије од илегалне до оне која улази у масе ХСС-а, да оне виде гдје је ријешење националног, гдје класног, гдје сељачког питања, гдје је рјешење питања бољег живота итд. Ту је Партија освојила позиције које су прије држале грађанске странке. Грађанске странке су отворено прешле на туђинску страну, а Комунистичка партија је та која треба да каже: „народе, организуј се, бори се, предстоји ти велика борба, пета колона, агресија, рат, спреми се, туци се, не дај се“. Па, не би ми имали овако масован ослободилачки рат да те припреме није било. То је идејно, политичко-организацијски било увелико припремљено. Тако да, кад се догодила агресија и на нашу земљу, ми смо знали шта требамо радити.

„Полег“: Али не сви. Ја бих се вратио на основно питање. Сада сте објаснили да тада постоји јасна партијска политика. Да ли су Ваши сукоби са овим људима долазили због тога што су они одступали од такве политике, у неким поступцима који су Вас изазивали да реагирате?

Блажевић: У овом питању се Жигићу даје велико значење. Хебранг је друга ствар. Али, и Жигић и Хебранг су ишли с позиција да наша Партија није ништа направила. Негирали су све ово о чему сам ја мало прије говорио, тврдећи да организација није постојала, да је организацијски, кадровски, политички и тако даље, била неусмјерена, и да се Партија почела организовати тек кад су они дошли. Даље, у томе питању нема Владе Поповића. Ради се ту и о оном комесаријату који је уведен над Комунистичком партијом Хрватске, с Благојем Нешковићем, Владом Поповићем и другима. Треба споменути дијаспору Политбироа Хрватске партије којом су ударени Р. Кончар, Краш, Марко Орешковић и други. То је све растјерано. Иако је Тито писао да ти другови треба да остану у Загребу, то је све растјерано и отишло као неспособно „на терен“.

Шта Жигић? Жигић није ништа. Он је тада био мали агент гестаповски, човјече, касније свачији.

„Полег“: Можете ли рећи како сте их осјетили у доба док су били на функцијама?

Блажевић: Владо Поповић је дошао одмах, 1942. (Биће да је грешка, он је дошао 1941, тако и Блажевић каже на другом месту — Б. Б.)

Владо Поповић је узео прерогативе над КПХ и дјеловао као да КПХ уопће није дорасла своје задатку, и према томе, они сад иду из почетка. Кад су долазили у Лику, рекли су да нема комуниста у Лици, нема организације, нема ништа. Нијесам се ја сукобио само на томе. Јер, ја сам већ прије рата, на Петој земаљској изабран у ЦК КПЈ, па у ЦК КПХ. Не случајно, већ

баш зато што је та личка организација била јака партијска организација, одржала Окружну партијску конференцију, имала комитете... Ја нисам бранио себе ни Лику. Ја сам бранио Хрватску Партију. И то што сам говорио да у Лици постоји лака (штампарска грешка, вјероватно јака — Б. Б.) организација, то показује и даљи ток устанка. Казао сам да је хрватско руководство, од Рада Кончара на даље, итекако дорасло. То је то.

„Полет“: Али Поповић није био самозванац. Они су послати од Политбироа ЦК КПЈ.

Блажевић: Да, да. И то са оценом да у Хрватској ништа не ваља.

„Полет“: Добро, а када сте ви осјетили први пут неправилности? Тек кад су дошли у Лику, или већ прије?

Блажевић: Већ 1941. године кад је дошао Владо Поповић који је требао да уведе реда у хрватску Комунистичку партију. Прво је дошао у Лику и довео Раду Жигића. А Раде Жигић је из неког шпијунског београдског подземља доспио у Лику да направи реда. А ја нисам реагирао као лички, већ као југословенски руководилац, јер се као члан ових форума нисам слагао да Партија и Раде Кончар, Јосип Краш и ови нијесу дорасли задатку. Ја сам имао, тако да кажем, дневне везе са Загребом и руководством КПХ, јер сам пар година радио врло деликатне послове у загребачком Мјесном комитету, а 1936. године кооптиран сам у ЦК КПЈ за Хрватску“ (Тај форум се до Првог конгреса КПХ 1937. године звао Покрајински комитет — Б. Б.)“.

Тешко је све ово прокоментарисати, али ћу покушати да на основу докумената речем бар нешто о низу питања.

Владо Поповић није био никакав самозванац који је требало да уведе ред у КПХ, како каже Блажевић. Четвртог јула 1941. године, на састанку Политбироа ЦК КПЈ, коме је предсједавао Тито, донесена је одлука о формирању Оперативног (војног) руководства при ЦК КПХ, на челу са Владом Поповићем, са задатком да проведе одлуке о покретању оружане борбе.⁵

Може се, без бојазни да ће се погријешити, рећи да је то била замисао и одлука самога Тита, јер је он био тај који је најбоље познавао прилике, кадрове и стање у Хрватској и у Партији Хрватске. Кардељ је тада био у Словенији, а и да је био у Београду, горња констатација у потпуности стоји.

Тешка срца, и поред све срџбе, коју излива на Владу Поповића, Блажевић признаје новинару „Полета“ да је одлука Политбироа — Тита, па само хладно каже: „Да, да“.

Иста је ствар и са Владом Бетковићем. Југословенској јавности је врло добро познато како су дочекивани и размјештани шпански добровољци који су се 1941. године враћали у земљу. Блажевић је касније, послѣје написа у „Данас“, исправио докле себе у погледу Влада Бетковића.

⁵ Историја СКЈ, стр. 188.

Раде Жигић је, исто тако, као члан КПЈ дошао из београдске партије организације, па ни он није никакав самозванац. Клеветничка је и нетачна тврдња да је дошао из „шпијунског београдског подземља“. Жигић је био члан ћелије „Ботича“ чији је секретар био Јован Боровић, у рату политички секретар Среског комитета КПЈ Шавник, кога сам лично познавао. Погинуо је у НОР-у, проглашен за Народног хероја. Познавао сам још неколико чланова Партије ове ћелије: Видоја Смилевског, борца од 1941. године и носиоца Ордена народног хероја, Љупча Арсова, борца од 1941. и носиоца Ордена народног хероја, Вула Антића, Душка Бркића и друге. Просто је несхватљиво да Јаков за себе у интервјуу „Полету“ каже да он реагује као југословенски руководиоца и да брани хрватску партију. Зар се ма чија и ма која партија брани и може бранити клеветама и изношењем неистина о другима?

Није ми, такође, познато да је 1941. године формиран неки комесаријат на челу са Благојем Нешковићем и Владом Поповићем. Напротив, нашироко је познато да је Тито одредио Благоја Нешковића и Влада Поповића да испитају односе између руководиоца пункта за везу Коминтерне и ЦК КПХ. Блажевић врло добро зна због чега је то било и ко је послао Нешковића, као и све у вези са тим. Види се да се он са тиме не слаже, али неће отворено да рече шта мисли и коме упућује критике. Не подстичем ја Блажевића да критикује Титове одлуке са којима се он очигледно не слаже, већ сматра да би било нормално да износи истину без увијања. Звучи ми лицемјерно када у интервјуу „Полету“, што сам цитирао, износи потпуно оправдано хвалоспјеве Титу, а овамо се обара на његове одлуке без икакве аргументације. Јасно ми је, свачије се одлуке и рад могу критиковати, али аргументовано, са доказима, а не паушално.

Најнеприхватљивије је у интервјуу „Полету“ оно када Блажевић каже: „Жигићу се даје велики значај, Хебранг је друго, они су тврдили да организација није постојала, да није ништа направила, али у том питању нема Влада Поповића, комесаријата са Нешковићем и Поповићем, то је за њега основно, то су главни противници организације у Лици тј. у Хрватској. Вlado Поповић је кривац број један, јер је по његовом налогу смијењено језгро ОК са његовим секретаром (Ј. Блажевићем), а то је основни елемент према коме се одређује шта је непријатељско према Партији, како испада из Блажевићевог излагања. Смијенио је њега и Хебранг са дужности секретара ОК за Лику (иако не сам, што он не износи). Он, истина, и то критикује као атак непријатеља на њега, али то, ипак, није толико непријатељско као оно што је направио Вlado Поповић. Чудно је, а помало и жалосно, како тај члан ЦК КПЈ од Пете земаљске конференције није могао наћи никакву заштиту, ни од кога, за 45 година, колико је протекло од предузимања непријатељ-

ских аката „према Партији у Лици гдје је он главна жртва, због чега то и јесу „непријатељски акти“.

Из цитираног материјала види се да Јаков Блажевић тврди да су у односу на ЦК КП Хрватске 1941. године направљене грешке. Једна од тих грешака јесте формирање Оперативног руководства, тј. слање Влада Поповића за руководиоца тог органа и Благоја Нешковића ради испитивања конкретнег случаја. Ја не знам који су све разлози руководили Тита да тако поступи у односу на КПХ, али ћу навести неколико података из докумената који могу припомоћи да се та ствар схвати и објасни.

ЦК КПЈ упутио је „Отворено писмо члановима КПЈ“ 1939. године које је објављено у „Пролетеру“ од маја 1939. године. Тамо стоји: „У вези с тиме треба подвући велику опасност опортунизма, који се изражава у прирепаштву и падање под утицај националних, ситнобуржоаских идеологија. Типичан је примјер за то држање неких наших другова у Далмацији и Хрватској. За вољу тога да се ‚не замјеримо‘ жртвују се наши принципи и потпуно одступа од линије Партије, те одриче од своје самосталне политичке улоге. Такви су се покушаји понављали код свих већих масовних акција наше Партије. Такав је случај био за време борбе против Конкордата када су у Хрватској и још неким покрајинама партијске организације пасивно посматрале отпор маса у Србији, а неки су били уопће против нашег учешћа у тој борби. Једино су у Србији другови заузели правилан став. Такав је случај био поводом мартовског прогласа ЦК наше партије 1938. године, када је Хитлер окупирао Аустрију. Тада су разни колебљиви елементи, додуше само у Хрватској и Далмацији, под утицајем троцкиста критиковали тај наш проглас у коме се позивају све демократске и родољубиве снаге да се уједине ради одбране независности Југославије пред опасношћу њемачког поробљавања. Ти су елементи тада отворено наступали против ширења тог прогласа. . .“

Даље се у писму каже:

„У вријеме избора 11. децембра 1938. године, ти су елементи врло активно и најодлучније иступали против тога, да на листи др Мачека буду постављени самостални раднички кандидати. Они су, дапаче, говорили да ће издати против тога летак ако се то догоди. Ово више није само прирепаштво или ликвидаторство, већ отворена борба против наше партије и радничке класе, борба против тога да се наша Партија афирмира као самостални политички фактор. Ово није резултат незнања, него свјесно смишљена тактика прикривених троцкиста и осталих непријатељских елемената како у Партији, тако и на периферији Партије, и то углавном из редова интелектуалаца под чији су уплив пали и неки наши поштени радници“.

„Пролетер“ за април-мај 1940. године донио је Титов чланак под насловом „За чистоћу и бољшевизацију Партије“. У њему поред осталог стоји:

„... и да преко таквих људи саботирају спровођење линије Партије. Треба ли јаснијих доказа за наше чланове Партије, него оно што се збило у Загребу прошле 1938—39. године гдје се јасно видјело да се свим силама настоји скренути Партију са њезиног правилног пута по разним важним политичким питањима. Партијска одлука по питању избора 1938. године, партијске одлуке по питању вањске политике, 1939. године, биле су саботиране; а напротив, биле су спроведене одлуке из кавана и оне које су биле сугерирани од таквих антипартијских елемената“.

Догађаји о којима је ријеч у овом чланку и писму дјелимично су ми познати, јер сам у неким од поменутих акција учествовао. Сјећам се и дискусије са неким друговима из Хрватске у Општој студентској мензи у Београду уочи избора 1938. године и како су бранили своје ставове. Отворено писмо сам прорађивао у својој партијској организацији и надуго и нашироко смо га коментарисали. Нарочито нас је изненађивало отворено иступање против ширења мартовског прогласа ЦК КПЈ из 1938. године.

Мало даље Тито у чланку каже:

„На Загребачком свеучилишту је стање такво лоше за напредни омладински покрет баш због тога што је послједњих година врло успјешно дјеловала једна мала али доста активна, антипартијска група, која се покривала партијским именом и не само кочила, него и директно отворено радила против линије Партије. Она је саботирала сваки конструктиван рад међу студентима. Она је организовала отпор и против опће партијске линије...“

О стању у партијској организацији на Загребачком свеучилишту у чланку „Црногорска револуционарна интелектуална омладина на Загребачком свеучилишту између два рата“, Војо Раичевић и Душан Чалић записали су слједеће:

„... свједочи чињеница што је почетком љетњег семестра 1940, када је због идеолошких размирица око“, Печата распуштена партијска организација на Загребачком свеучилишту и формиран Комитет за реорганизацију...“⁶

Обавјештавајући о ситуацији, ЦК КП Хрватске доставио је 7. јула 1941. године Титу телеграм у коме, између осталог, стоји:

„1. Рад на линији саботаже, диверзије и војних акција, у овим данима напада фашистичких бандита на СССР, био је у Хрватској раван нули. ЦК КПХ је направио велики пропуст тиме што је препустио тај рад Националном војном комитету за Хрватску, који је својим бирократизмом, секташтвом и тремошћу кочио акције и вршио објективно злочиначку саботажу тога данас најважнијег рада.

⁶ Историјски записи, 1981, бр. 2, стр. 124.

У Мјесном вој. ком. Загреба, у Нац. вој. ком. за Хрватску, па и у Центру вој. ком. опажала се тенденца одвајања од парт. орг., тенденца антибољшевичког потцјењивања руководеће улоге Партије, секташка тенденца да се спријечи да цијела парт. орг. буде мобилисана за данашње акције, тенденца секташког организирања акција на „изабране“ појединце, а истовремено с тиме (као природна појава) опортунистичка тенденца бесконачног одуговлачења, бирократизма и кочења акција. Та се тенденца почела кристализирати код многих људи у војним комитетима у облику штетног мишљења да Партија тобоже треба да буде оруђе у рукама бирократских и засекташених војних комитета“.⁷

А на страни 232 истог дјела, такође у извјештају ЦК КПХ од августа 1941. године, који је упућен ЦК КПЈ, стоји:

„У часу напада на СУ наше припреме за тај случај налазиле су се тек у почетној фази. Рад војне линије напредовао је и сувише споро, формирани одреди нису били припремани за конкретне задатке оне врсте, који су данас на првом плану. Парт. орг. нису у довољној мјери схваћале важност рада по војној линији и нису том раду излазиле у сусрет у довољној мјери и брзо. Одреди нису одмах у почетку имали ситније конкретне задаће, а за крупније задаће нису били ни технички припремљени, нити су пак имали средстава (оружја, експлозива итд) . . .

Руководство је учинило крупну погријешку што није довољно будно према антипарт. појавама у Згбу и што их код првих знакова није одлучно сүзбило у коријену.“

Напоредо са констатациојм да је учињена грешка према руководству Партије у Хрватској 1941. године, Блажевић истиче слједеће:

„У то вријеме било је доста конфузије. Било је неких у Загребу који су мислили да се након стварања НДХ треба КПХ отцијепити од јединствене КПЈ, да се треба сада борити унутар НДХ“.⁸

Блажевић не саопштава ко су били ти који су хтјели отцијепити Хрватску Партију од јединствене КПЈ, али, по свему изгледа, он ту не мисли на „самозванце“ јер их не би ни овом приликом заобишао. Поставља се питање да ли су и такве тенденције („отцепљења“) имале утицаја на мјере које је ЦК КПЈ — Тито предузимао у Партији Хрватске 1941. године. По свему изгледа да су имале утицаја.

Да бих избјегао могуће приговоре, да негдје усвајам а негдје не усвајам тврдње Блажевића ако нијесу документоване, навешћу због чега ово као вјероватно и могуће усвајам. У листу „Срп и чекић“, јун 1941. број 3—4—5, Тито је написао чланак

⁷ *Енигма Копинич*, II, стр. 184—185.

⁸ Данас, бр. 47, стр. 10.

под насловом „Зашто смо још у саставу Комунистичке партије Југославије“. Између осталог, он је писао:

„... многим нашим друговима није јасно зашто смо ми комунисти у Хрватској, тј. наша Комунистичка партија Хрватске још у саставу Комунистичке партије Југославије, зашто још распачавамо летке са потписом ЦК КПЈ“. У даљем тексту Тито даје одговор на постављено питање, уз оштру критику оних који су поставили такво питање.

У чланку „Ко што памти и зашто“ у „НИН-у“ од 8. септембра 1985. године Милорад Вучелић је написао:

„У полемику се поново у „Илустрованој политици“ укључио и Вјенцеслав Ценчић:

„Покушајте, Додере, пронаћи докуменат — а Вама је, како сте и сами рекли, све је доступно — тако се 17. априла 1941. године у Загребу састајао са Др Будаком, Др Лорковићем и касније с Д. Кватерником. Кад то прочитате, објавите, а знате ли, Додере, тај је докуменат парафирао и сам Павелић и дао пристанак. Вама и југословенској јавности бит ће јасно тко је хтио и зашто основати КП НДХ?!“

У чланку „Народна ослободилачка борба и организационо питање наше Партије“ („Пролетер“, март—април 1942), Тито је написао:

„Неке партијске организације, као на примјер, у Загребу итд., нису правовремено заузеле довољно енергичне мјере да се на време склоне компромитовани другови. Но, било је таквих случајева, да су поједини другови одбијали директиву да се склоне, сматрајући то својим личним питањем (Блажевић каже: „Иако је Тито писао да ти другови треба да остану у Загребу, то је све растјерано и отишло као неспособно „на терен“).

Најстрашнији ударац нанесен је Партији у Хрватској у јуну 1941. када су усташки бандити поубијали 90 чланова Партије и руководећих другова за вријеме алкавог и неодговорног припремања њиховог ослобођења из логора у Керестинцу. Нездраво стање у загребачкој партијској организацији које је владало у то вријеме због уплитања неких људи са стране, проузроковало је овај страشان ударац нашој Партији“.

Најзад, у реферату на Петом конгресу КПЈ, Тито је рекао:

„Али показале су се и многе слабости у развоју партизанског покрета, нарочито у неким организацијама у Хрватској и Словенији. Не само секташтво већ се, у погледу развијања оружане борбе, у првим мјесецима показало и извјесно колебање код неких партијских организација у тим крајевима. Али интервенцијом ЦК КПЈ, то је у року од два месеца потпуно ликвидирано“.

Критичке примједбе на рад КПХ и њеног руководства углавном су дјело Тита. Може се категорички утврдити да ни један докуменат, ни један став, по том питању није заузет у његовом одсуству и без његовог пуног, често чак искључиво личног

учешћа. То је он чинио упорно и континуирано од свог доласка на чело Партије, и то због тога што је ситуација у Хрватској и прије рата и у рату била веома компликована и сложена, далеко компликованија него у ма којем другом крају Југославије, а он је стање у Хрватској добро познавао. Радило се прије рата о обесправљеној нацији са око 3.000.000 људи а у рату о условима окупације, постојању квислиншке државе, мијешању у партијске послове Сребрњака (војно-обавјештајна служба СССР-а) и „Ваздуха“, руководиоца пункта за везу Коминтерне, са директивама мимо ЦК КПЈ.

То је Тито све знао и због тога је том питању посвећивао посебну пажњу, јер га је оцјењивао као једно од темељних питања у борби за одбрану Југославије и, касније, за стварање услова да она постане истински социјалистичка заједница равноправних народа и народности. Мислим да у тој чињеници лежи величина и далековидост Титовог дјела на учвршћивању Партије и њених ставова по свим питањима. Велика је срећа за Југославију и њену КПЈ што се у једном судбоносном раздобљу појавио тако генијалан човјек, Југословен, комуниста, по националној припадности Хрват. Сматрам да би човјек из ма које друге националне средине имао далеко веће тешкоће да уради оно што је урадио Тито. Ја тиме и објашњавам упорну и одлучну борбу коју је Тито водио баш против неправилности у Хрватској КП.

Вјероватно на основу ових чињеница и сигурно још много других елемената, које је знав Тито, донио одлуку о формирању Оперативног руководства за КПХ. Због тога за тај поступак ЦК КПЈ и Тита Владо Поповић не може сносити никакву одговорност, нити бити окривљен. Не може се он окривити ни због тога што је дошао „са оцјеном да у Хрватској ништа не ваља“, јер то и према овоме како Блажевић износи није могла бити његова оцјена, уколико је уопште и постојала таква оцјена.

Могло би се говорити о ваљаности начина на који је Владо Поповић као секретар Оперативног руководства извршавао повјерени задатак. Исто тако, било би нужно аргументовано доказати да је направљена грешка 1941. године према руководству КПХ. Овако, олако изрицање оцјене без икаквих покушаја да се то аргументује — није пут за разрјешавање ствари, већ је то прије пут за стварање забуне, што је још штетније ако су у основи оваквих поставки лични мотиви, како би могло бити у овом случају. ЦК КПЈ није ни у једном документу објавио, нити дао макар какав наговештај да је погријешо у јулу 1941. године у односу на руководство Партије Хрватске које је, како Блажевић каже, „фактички смијењено“. Исто тако, ни у једном документу ЦК КПЈ не постоји податак да је руководилац Оперативног руководства КПХ — Владо Поповић направио грешку у Лици септембра 1941. године. Напротив, и у реферату

за Пети конгрес КПЈ, као и у оном за Други конгрес КПХ, стоји да су одлучном интервенцијом ЦК КПЈ и ЦК КПХ исправљене грешке.

Блажевић наглашава да је смијењен са дужности секретара ОК КПХ за Лику „супротно вољи Окружне партијске конференције, односно без њеног знања“. Није ми позната у пракси рада партијске организације оног периода статутарна одредба по којој је требало сазивати конференцију да би био смијењен секретар. На основу принципа демократског централизма, ако је оцијењено да је партијски секретар направио грешку која заслужује смјењивање, виши партијски форум могао је то урадити сам и редовно је то радио, без конференције, а поготову у ратним условима. Коначно, као што се види, без конгреса и конференције, „фактично је смијењено руководство КПХ“ јула 1941. године, како Јаков каже. То је урађено и са секретаром ЦК КПХ, а касније и читавим ЦК КПХ 1939. године.⁹

Указивањем на одређене пропусте нигдје није речено, нити се тако смије схватити, да у КП Хрватске није уопште добро рађено, и да она није имала испробане, револуционарне, прекаљене кадрове. Мислим да се ради о томе да су у раду и активности прављени пропусти, што не негира у потпуности правилан рад, како то Блажевић жели представити, нити постојање добрих револуционарних кадрова аутоматски значи да не може бити никаквих пропуста.

Блажевић се жали да су Жигић и Хебранг, а нарочито Владо Поповић, када је преузео „прерогативе над КПХ и дјеловао као да КПХ уопће није дорасла свом задатку... рекли да нема комуниста у Лици, нема организације нема ништа“. Ову своју изјаву Блажевић не поткрепљује ни једним документом из кога би се то видјело, па му је на голу ријеч тешко повјеровати, нарочито ако се узме у обзир да му је у читавом излагању основни мотив да дискредитује Влада Поповића и освети му се на тај начин за то што је смијењен са функције секретара Окружног комитета КПХ за Лику у септембру 1941. године.

Једна од карактеристика Блажевићевог казивања јесте та да он каже каква је мишљења заступао — да је руководство Хрватске од Рада Кончара на даље итекако дорасло; да је бранио хрватску Партију; да се није слагао да Партија и Раде Кончар, Јосип Краш и др. нијесу дорасли задатку и томе слично, али се не види гдје је то, коме и када рекао или написао, јер је такву критику, односно жалбу, морао упутити ЦК КПЈ и Титу. Да ли је он само о томе за себе размишљао за ових 40 и више година, или то има негдје записано задокументовано? Овако испричане ствари нијесу много увјерљиве.

⁹ Иван Јелић, *Комунистичка партија Хрватске*, стр. 261.

Већ сам изнио своје мишљење о тврдњи Блажевића да је Раде Жигић дошао у Лику „из београдског шпијунског подземља“. Исто тако је јако проблематична тврдња „да је Жигић био тада мали агент гестаповски“. Изношење истине мора увијек бити најважније и најбитније, па и када се ради о онима који су касније дошли у сукоб са линијом КПЈ. Немамо ми никакве потребе, нити смо је икада имали, да у борби са онима са којима се не слажемо користимо паушалне и непровјерене оцјене. Блажевић своју тврдњу ничим не доказује. Раде Жигић, колико је јавности саопштено, изјаснио се негдје крајем 1948. или почетком 1949. за Резолуцију Информбироа, али то никоме не даје за право, када говори о рату, да може износити тврдње које нијесу основане. Мени је, заиста, несхватљиво да се може неко разметати, као паметним стварима, проглашавањем руководиоца из рата гестаповцима и шпијунима.

Подсјетио бих Блажевића на један детаљ, тим прије што не могу схватити зашто овако пише и поред тога што то зна. Жигић је био учесник на Другом конгресу КПХ који је одржан 21—25. 11. 1948. Као кандидат за члана ЦК, добио је 936 гласова, исто као и Блажевић. У ствари, нико није добио већи број гласова. За конгрес је било изабрано 947 делегата од којих је 9 било одсутно. Пошто нико није добио више од 936, може се претпоставити да су 2 гласачка листића била неисправна, што значи да је и Блажевић гласао за Жигића. Осим тога, Жигић је на састанку ЦК изабран у Политбиро ЦК КПХ који је бројио 10 чланова.¹⁰

Износити чињенице о Информбироу и носиоцима његове политике нуљно је и потребна ствар, али тврдити да смо 1948. бирали у ЦК КПХ „мале гестаповске агенте“ није прилично здравом разуму.

Када је ријеч о Раду Жигићу, навео бих шта је у „Новим прилозима за биографију Јосипа Броза Тита“ у III тому на стр. 459 написао Владимир Дедијер.

„Стево Крајачић објашњавао ми је, у једном од многобројних разговора, да ни Жигић, ни Бркић, као ни Баница Опачић, нису били присталице СССР.

То су били православци — тврди Стево...“ Даље каже:

„Кад је доведен на Голи оток, Раде Жигић је одлучно побијао да је имао било какве везе са обавештајним органима СССР-а, и није прихватао оптужбе СССР-а против ЦК КПЈ. Неки људи, који су били на Голом отоку, потврдили су ми да се он тако држао све до смрти у том концентрационом логору. Он је штрајковао главу у знак протеста због поступка према њему, и тако је умро“.¹¹

¹⁰ Извештај Верификационе комисије Другог Конгреса КПХ, Загреб 1949.

¹¹ Исто.

Ја у све ово не могу улазити, јер ми те ствари нијесу познате, али могу рећи да нијесам нигдје прочитао демант ове тврдње.

Блажевић у „Данас“, број 48 на страни 36 пише:

„Распуштање Партије: за то не треба посебно образлагати, што је у таквој ситуацији за Партију и за устанак значајно став Владе Поповића, који је својим доласком у Лику не само да смјењује већину чланова Окружног комитета КПХ за Лику и поставља за секретара Раду Жигића, који проводи или барем покушава да проведе одлуку о распуштању свих партијских организација у Лици, брисању из чланства свих чланова из Партије те поновно формирање партијских организација од досадашњих ћелија које то заслужују и нових“.

Да би потврдио погрешност поступка и рада Влада Поповића према организацији КП у Лици у овом периоду, Блажевић се позива на иступање Гојка Половине, предратног секретара Которског комитета Партије за Котар Доњи Лапац, на научном скупу „Лика у устанку“ који је одржан на Плитвичким језерима 19—21. 5. 1982. године. Цитат који је Блажевић навео мало је подужи, али га морам у цјелости навести због тога што је по мишљењу Блажевића „Половина у основи дао добру анализу“.

„Од њиховог првог доласка у Лику Владимир Поповић и његови опуномоћеници Жигић и Бетковић настојали су да по сваку цену спроведу њихову идеју о потпуној, темељитој реорганизацији Партије на целом подручју Лике. По тој замисли све ћелије и форуме Партије у Лици треба начелно сматрати ‚распуштеним‘ и из постојећег и новог чланства формирати нове од оних који то заслужују. Није ми познато да ли је о том ставу дискутовано у ОК КПХ за Лику и у ЦК КПХ (могао је то Половина видјети у материјалима Другог конгреса КПХ — Б. Б.), само знам да је Марко Орешковић био против такве замисли. Знам сигурно да је Жигић као секретар ОК КПХ предузимао практично све што је било могуће да ту замисао спроведе пре свега на подручју бивших срезова Д. Лапац и Грачац. Тако је партијско чланство ‚поништено‘ свим члановима партијских организација у селима Д. Село (6 чланова КП) и у селу Дољанима (5 чланова КП), па је чак и Дане Половина — Барабица, делегат на I окружној партијској конференцији на Плитвицама, био ‚поново примљен‘ за члана КП. За подручје Грачац овај став групе Поповић—Бетковић—Жигић о реорганизацији Партије практично је усвојио и Томо Никшић, који је иначе био на страни Марка Орешковића и Јакова Блажевића у свим битним питањима. Због такве ‚реорганизације‘ чак је један од најбољих чланова КП у Грачацу, Глишо Бук, морао бити ‚поново примљен‘ као да ‚никад није био члан‘. У стилу те одлуке о ‚реорганизацији‘ Партије, Томо Никшић организо-

вао је избор „новог“ Котарског комитета КПХ за Грачац као да пре тога није комитет постојао, али су у тај „нови комитет“, колико ми је познато, ипак изабрани у већини „бивши чланови распуштеног“ комитета на челу са Николом Крајиновићем, као секретаром. Ово „распуштање“ постојећих, пре рата формираних партијских организација Лике, било је један од најштетнијих политичких потеза, групе Поповић—Бетковић—Жигић и претрпјели су у том такав морално-политички крах да се чак ни они сами нису касније усуђивали да о томе говоре. Организациона, идејно-политичка и револуционарна снага основних организација и форума КПХ на подручју Лике била је толико снажна, имала је такву морално-политичку револуционарну моћ и утицај у народу Лике да су све „идеје“ и „одлуке“ о „распуштању и реорганизацији“ морале бити одбачене. Међутим, мислим да се данас не може говорити о научној анализи и оцени историјског развоја и деловања Партије у Лици, а да се ове појаве не подвргну истраживању и оцени“.

Блажевић на основу овога закључује: „Друг Половина у основи је дао добру анализу, али се у погледу улоге Владе Бетковића не бих дословце сложио“.¹²

Што се тиче комплимената који су у овој „анализи“ дати партијској организацији и народу Лике, нема никаквог разлога да се не сложимо у потпуности са тиме. Овдје се само поставља питање — да ли су мјере које су предузете у партијској организацији Лике чиста пакост и зловоља „групе (у партијском рјечнику прије рата израз „група“ означавао је људе који стоје на антипартијским позицијама) Поповић—Бетковић—Жигић“, како је назива Половина, а Блажевић се с њим слаже, са оградом „не дословце за Бетковића“, али углавном се слаже.

У извјештају др Владимира Бакарића на Другом конгресу КП Хрватске, који је одржан 21—25. 11. 1948. године, стоји:

„Тако је након првих успјеха у Лици и Босанској крајини (ослобођење Дрвара, Доњег Лапца итд.) дошло до разговора између италијанских војних власти и неких руководећих људи устанка у јужној Лици, те је у мјесецу коловозу (11. 8. 1941.) дошло до тзв. „Отричког споразума“, у којем италијанске војне власти обећавају „српском становништву“ заштиту од хрватских државних власти, а „представници“ устанка се обавезују да неће ометати талијански саобраћај у тим крајевима, да ће чак по потреби чувати жељезничку пругу и комуникације и да ће се борити „против комунизма“. Енергичном интервенцијом ЦК КПХ и личке партијске организације тај маневар није успио, те четницима није успјело разбити устанак. Чак та криза није нити дуго трајала, те се устанак убрзо обнављао у пуном свом размаху“.¹³

¹² Данас, бр. 48, стр. 36.

¹³ Други Конгрес КПХ, стр. 62.

Ако пођемо од чињенице да је Други конгрес КПХ дао пресјек и оцјену најважнијих збивања у Хрватској, и у раду КПХ између два конгреса, онда из овог цитата можемо закључити слjedeће: Оно што је предузето у Лици у времену о коме говоре Блажевић и Половина није ствар ни једног појединца, па ни Влада Поповића, односно „групе Поповић—Петковић—Жигић“, нити њихове зле воље и непријатељства према организацији у Лици, већ је то акција коју је предузео ЦК КПХ у конкретној ситуацији и због конкретних пропуста.

Ни једне ријечи критике у овом извјештају нема на рачун Поповића—Петковића—Жигића, што би било нормално очекивати ако би се прихватило као објективно и тачно оно што послје толико дугог времена износе Блажевић и Половина. Блажевић је непрекидно од краја октобра 1940. године до данас био, а и данас је, члан ЦК КПХ и имао је сијасет могућности да ово питање покрене — подстакне да се оно расправи. Могао је то урадити и у вријеме припрема баш за Други конгрес КПХ, јер је као члан ЦК реферат раније имао, а реферат се, како смо видјели, осврће баш на то питање. Могао је то поставити и генералном секретару Партије, Титу, који је те ствари добро познавао, али он то није урадио. Поставља се питање: Зашто? Највјероватније због тога што је био сигуран да његове оцјене и гледања неће бити прихваћени.

Даље је из цитираног извјештаја видљиво да је у августу 1941. године дошло до преговора и споразума, и то од стране „руководећих људи устанка“ са италијанским окупаторима у моменту када је КПЈ водила оштар и упоран курс на линији непоштедне борбе против окупатора. *Ову чињеницу Блажевић и Половина потпуно прећуткују у својој „анализи ситуације“.*

Они тако поступају, позивајући се један на другог, 41 годину пошто су се догађаји збили, 10 година од смрти Владимира Поповића, на кога се бацају блатом, оптужујући га за рад штетан по Партију, знајући да он није у могућности да изнесе своје виђење те ситуације. Ова критика се појавила и двије године послје Титове смрти, који је био незаобилазан свједок за предмет оптужбе које данас Блажевић износи против Влада Поповића.

О улози Гојка Половине у преговорима са Италијанима дошао сам до слједeћих података.

Гојко Половина је 10. августа 1941. године у Лапцу, у својству команданта герилских одреда за Лику (Команданта устаничке војске у Лици), дао налог да се преговара с Италијанима и одредио чланове делегације, која ће представљати Штаб герилских одреда за Лику. Увече, 10. августа, одржан је састанак делегације у Србу, ради припрема за разговоре, па је у току састанка, телефоном Половина упозорен да другови из Дрвара сматрају да не треба водити преговоре с Италијанима, да је њихово мишљење о преговорима негативно и да на њих

не треба ићи. Половина је одговорио да другови из Дрвара не знају ситуацију у Лици и наредио да се на преговоре иде.

Преговори су вођени у селу Отрићу, 11. августа 1941. године. Том приликом је потписан „Отрички споразум“ који је направљен у 6—7 примјерака.

Кад се све ово зна, онда није никакво чудо што се послје 41 године јавља Гојко Половина са „анализом ситуације“ која потпуно прећуткује, за оно доба и услове, један тежак пропуст и грешку која се не може заобилазити. Положај Половине у том периоду био је веома тежак. Он је оптужен за давање директиве да се иде на преговоре с Италијанима — за Отрички споразум; за опортунизам према Италијанима и српским националистима; да није за борбу против фашистичких окупатора; за благонаклон став према четнички расположеним официрима, по чијој је сугестији одобрио прославу рођендана краља Петра II; за паљење села Боричевца и Кулен-Вакуфа; за прекомјерно истицање своје личности, самовољу, самоувјереност и демагогију. Због свега тога, Гојко Половина је искључен из КПЈ и смијењен са свих дужности. Основа за овако оштар став према њему били су, поред осталог, мишљење Марка Орешковића, члана ЦК КПЈ, и донекле Владимира Поповића, секретара Оперативног руководства КПХ (Све ово према књизи „Партизани за преговарачким столом 1941—45.“ од Бјурце Лабовића и Милана Басте, „Напријед“, Загреб 1986. године).

Ја, наравно, не могу улазити у степен кривице Гојка Половине у овој ситуацији, нити у оцјену да ли је поступак према њему био сувише оштар или благ, али износим чињенице које се не могу занемарити када је ријеч о оцјени конкретне ситуације на овом подручју.

Изгледа да је Половина послје довољне временске дистанце оцјенио да може „поправити“ своју биографију, ако прећути истину и за све оптужи друге. Као што се види из цитиране „анализе“, он не налази ни једне ријечи самокритике, или макар нешто из чега би се дало наслутити о његовој кривици; што би било повод за разговор. Могло би се схватити и донекле разумјети да је покушао да објасни свој поступак тежином и компликованошћу ситуације, која је била заиста тешка и веома озбиљна, па су и мјере предузете против њега морале бити оштре. Умјесто тога, његова „анализа“ је сва усредсређена на доказивање тобоже штетног по Партију дјеловања „групе Поповић—Бетковић—Жигић“, у коме он страда потпуно „невин“. Жеља за сопственом рехабилитацијом може се схватити као нормална и људска, али начин који се састоји у прећуткивању истине и блађењу мртвих револуционара био је, јесте и увијек ће бити неприхватљив, и за сваку је осуду.

Јаков Блажевић је тада био секретар ОК КПХ за Лику, па је, како сам каже, по налогу Влада Поповића, смијењен са дужности. Ја разлог његовог смјењивања не знам, док Блаже-

вић истиче да је то због наводног слабог рада Комитета и Партије. У чему се састојао тај слаб рад он не објашњава, али се може претпоставити да је на одлуку о смјењивању морало утицати и стање у партијској организацији у југоисточној Лици у периоду април-септембар 1941. године.

Да би се рехабилитовао за то смјењивање, пошто је и он по његовом мишљењу невина жртва, пошао је, по мом мишљењу, погрешним путем. Нашао је за „крунског свједока“ Гојка Половину, прихватио његову замисао и придружио му се у блађењу и дискредитовању поштених револуционара којих одавно нема међу живима. Блажевић и Половина су правници, због тога мислим да им је јасно да не постоји судство у свијету које би у овој ствари прихватило Гојка Половину за свједока, због свега што је речено. Али, ето, Блажевић га је узео као главног свједока за своје тврдње и позива се на њега!?

Карактеристично је да у овим „анализама“ Блажевића и Половине о устаничким данима 1941. године нема ни помена о томе како се десило да је у Србу и околини (југоисточној Лици) започео устанак, не по директиви добијеној од Окружног комитета КПХ за Лику, већ је вијест о устанку пренесена путем приватних, личних веза и познанстава другова са босанске и личке стране ријеке Уне. Блажевић би на ово питање могао одговорити, а такав одговор, од човјека који познаје ту ситуацију, био би нужан за објективну анализу.

На ово питање је дао доста увјерљив одговор Боко Јованић у свом чланку „Устанак у јужној Лици 1941“, који је објављен у едицији „Лика у НОБ 1941. године“. Предговор за ову књигу написао је Јаков Блажевић. Он је рекао: „Може се сложити или не сложити са описом појединих токова догађаја, изнетих чињеница или извучених закључака и датих оцјена, но циљ књиге је да се изнесе атмосфера из устаничких дана и догађаја из 1941, а не да се дају коначне оцене“. И мало даље: „Многе ствари су изостале, негде нису ни потпуно изнесене, па би слиједеће књиге, које редакција планира требало да испуне те празнине“. Јовановићев чланак, како ћемо видјети, рељефно оцртава ситуацију 1941. у југоисточној Лици, што Блажевић истиче као позитивну страну књиге.

Ево шта Јовановић каже:

„Лапачка партијска организација, која је пред рат бројала седам чланова, остала је са свега четири члана јер су двојица отишла за Београд, а један у грачачки срез (Ради се о ситуацији у априлу 1941 — Б. Б.). Секретар Которског комитета Пејо Жунјић био је у јуну ухапшен од усташа, два члана (Стево Драгичевић и Миле Косановић) због усташког терора, склонили су се у шуму, а један (Никола Видаковић), радио је у суду, одакле је требало да организацији доставља податке о раду усташа. Због тога партијска организација није ни радила нити

је имала везе са Окружним комитетом“ (Недјељко Жакула, члан ОК који је био одређен да држи везу са Грачацом и Лапцем, пребацио се у Београд).

Јовановић даље наставља:

„Грачачка организација, која је била бројнија од лапачке, исто је тако била привремено обезглављена. Послије догађаја од априла, у периоду капитулације, секретар Котарског комитета Гојко Половина се склонио прво у Брвну, па затим код своје куће у Доброселу и до пред сам устанак није имао везе са организацијом у Грачацу. Никола Крајиновић је, неколико дана после капитулације, отишао у Жегар, а неки чланови су се пребацили на територију коју су држали Италијани“.

Према чланку Јовановића, комунисти из Грачаца покушавали су неколико пута да успоставе везу са Госпићем и Загребом, али нијесу успјели због тога што старе јавке нијесу више важиле а за друговима из ОК усташе су трагале, па су се они склонили у шуме, те и са њима није било могуће да се успостави веза. Група комуниста из општине Срб (не парт. организација) добила је средином јуна један проглас ЦК КПХ или ЦК КПЈ, Јованић се тачно не сјећа, а садржина прогласа им је послужила да схвате да се припрема устанак, јер је у прогласу стајало да се припремају велики догађаји.

На основу таквог наговјештаја из прогласа они приступају формирању револуционарних одбора у својој општини и по селима. Одбори су имали задатак да врше припреме за устанак. Међутим, као најпречи задатак поставили су себи успостављање везе са партијском организацијом у Лици или у Босни. Милан Шијун је упућен у Кулен-Вакуф и успио је да пронађе двојицу чланова Партије, али ни они нијесу имали везу са организацијом. Покушали су да ухвате везу са Грачацом, али ни ту није било успеха. Тек средином јуна у општину Срб дошао је Перо Морача из Дрвара, али и он тада још није био повезан са организацијом у Дрвару. Читав мјесец послје Морачиног доласка у Срб није било везе са Дрваром, нити је могла бити успостављена са личком партијском организацијом. Тек 19. јула Боко Јованић и Душан Милеуснић иду у Дрвар и повезују се са МК Дрвар. На састанку са њима закључују да се иде на устанак, с тим да другови из Дрвара накнадно и благовремено јаве дан почетка акција.

Тек 24. јула одбор је ухватио везу са Гојком Половином, секретаром Котарског комитета за Грачац, који се до тада крио у околини Добросела. Двадесет шестог јула добијено је обавјештење из Дрвара да сјутрадан, 27. јула, треба да почну прве акције. Тог дана је Половина формирао у Србу партијску организацију и направљен је план за почетак акција 27. јула,

Устанак је дочекан са одушевљењем и изведено је много успјешних акција. Ослобођена је читава југоисточна Лика.

Другог августа у Лапцу је формиран штаб генералских одреда, чији је командант био Гојко Половина.

Јованић на крају констатује да је све до септембра био слаб рад партијске организације. Партијска руководства и организације се нијесу састајали. Чланови Партије су радили свак за себе и сналазили су се како су знали и умјели. Одржавани су само лични контакти између појединих комуниста, и то рјеђе.

Стварни и директан утицај ОК на догађаје у овом крају испољио се тек у септембру, када су у Лапац дошли чланови ОК и Владо Поповић. У свом чланку, у истој едицији, Срђан Брујић и Буро Станисављевић такође констатују да се утицај ОК на организацију у југоисточној Лици испољава тек после састанка од 11. септембра који је одржан у Лапцу. Овом састанку је присуствовао и Владо Поповић. Напредак у раду о коме другови говоре долази баш у вријеме када је Блажевић смијењен са дужности секретара.

Из ових чланака је видљиво да је народ југоисточне Лике, у тим данима, показао дивљења достојно држање и борбеност, да су појединци, комунисти, чланови КП, иако су организације биле онемогућене да дејствују као цјелине, показали изванредну упорност и снажљивост. Они се сналазе како су сами знали и умјели, препуштени сами себи (што се тиче помоћи од мјесних и Окружног комитета), показују изванредну иницијативу да се повежу, сазнају што више о ситуацији, сами се организују на најбољи могући начин и постижу сјајне резултате у борби против непријатеља.

Насупрот томе, ОК КПХ за Лику читавих пет мјесеци не успијева да се повеже са организацијама на овом терену, да их организује, информише о ситуацији, да им пружи помоћ у припреми и организовању устанка. Преко 40 дана води се наочовечанска борба, шири се пожар устанка, грме устанички плоти, а ОК, удаљен свега неколико десетина километара од центра жаришта устанка, није успио да се укључи у ту дивовску борбу — јасно, мислим на овом терну.

При томе је неопходно нагласити да се ради о једном изузетно бурном периоду, пуном трагичних догађаја, а касније и задовољавајућој одлучности народа да се супротстави путем оружаног отпора непријатељу који је насрнуо на његову слободу, голи живот и опстанак. Ријеч је о пет мјесеци у којима је дошло до априлског рата и капитулације бивше Југословенске војске, о поробљавању и комадању наше земље од стране најмрачнијих снага у свијету онога доба, о стварању НДХ и крвавом насиљу и обрачуну усташа са српским живљем и дивљој хајци на комунисте и све поштене људе, а најзад о подвигу и смјелости наших народа да се оружаном борбом супротставе свирепим фашистичким поробљивачима и њиховим слугама.

Ето, овакви закључци се могу извести из наведених чланака, а они рјечито говоре о томе колико су несхватљиве оцјене Јакова Блажевића о предузетим мјерама према ОК КПХ за Лику од стране ЦК КПХ и Владе Поповића као делегата ЦК КПЈ.

О боравку Влада Поповића у Лици 1941. године разговарао сам са више руководећих другова, људи који знају и умију цијенити ситуацију, а у том периоду су били у југоисточној Лици. Сви они говоре најбоље и најљепше о Владу Поповићу. То је, свакако, значајан показатељ шта је истина, а шта покушај дискредитовања ради правдања себе. О Владу Поповићу дају исте изјаве и другови из Словеније, што се може лако документовати њиховим изјавама, ако то Блажевић зажели.

Владо Поповић је био и јесте познати и признати руководицац југословенског револуционарног покрета у периоду прије другог свјетског рата, у НОР-у и у послеријатној изградњи Југославије. Он је после Пете земаљске конференције постао члан Војне комисије КПЈ на чијем челу је био Тито. Касније му је Тито повјеравао многе одговорне и тешке дужности, а он их је часно обављао. Није случајно да га је именовао за секретара Оперативног опуномоћства у коме је као члан био Раде Кончар, који је био истовремено и члан Политбироа ЦК КПЈ. Због свега тога су напади на Влада Поповића неоправдани и неприхватљиви, а нарочито када долазе у вријеме када он више није међу живима и када нема могућности да рече своју ријеч.

Чињенице које су садржане у цитираним документима најрјечитије потврђују оправданост и нужност ограде Предсједништва Социјалистичке Републике Хрватске и Главног одбора СУБНОР-а Хрватске од писања Јакова Блажевића. Оне исто тако потврђују и оправданост критике која је изнесена на сасланку ЦК СКЈ.

Бошко Буричковић,